

Mangfoldsrådgivere i ungdomsskoler og voksenopplæringscentre

Monica Five Aarset, Ingrid Smette og Stine Bruland

I denne rapporten presenterer vi en følgeevaluering av et pilotprosjekt med mangfoldsrådgivere (tidligere minoritetsrådgivere) på ungdomsskoler i utsatte byområder og et pilotprosjekt med mangfoldsrådgivere tilknyttet voksenopplæringscentre. Følgeevalueringen er utført på oppdrag av Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) og er avgrenset til de tre årene pilotprosjektene varer, det vil si skoleårene 2021/2022, 2022/2023 og 2023/2024. Høsten 2023 ble det besluttet å videreføre ordningen i enkelte ungdomsskoler og voksenopplæringscentre.

OM PROSJEKTET «MANGFOLDRÅDGIVERE»

Målene for ordningen med mangfoldsrådgivere er at flere barn og unge som står i fare for, eller utsettes for, negativ sosial kontroll, æresrelatert vold, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse skal få råd, veiledning og oppfølging i tråd med sine behov og rettigheter. Mangfoldsrådgiverne skal både drive oppfølging og tiltak rettet mot elever, og kompetanseheving av ansatte i skole og hjelpeinstanser.

Følgeevalueringen tar for seg tre overordnede problemstillinger:

- Bidrar mangfoldsrådgivere i ungdomsskoler og voksenopplæringscentre til å nå målene som er satt for ordningen?
- Gjenspeiler mandatet og målene for ordningen de utfordringene som mangfoldsrådgivere møter i sitt arbeid på ungdomsskoler og voksenopplæringscentre?
- I hvilken grad gjenspeiler presentasjonen av mangfoldsrådgivernes arbeid i offentligheten det arbeidet de gjør i ungdomsskolen og voksenopplæringen?

” Mangfoldsrådgiverne i ungdomsskolen fungerer i praksis som en sosialfaglig ansatt med et bredt arbeidsområde, mens de i voksenopplæringen utfører veiledningsarbeid med sikte på å hjelpe deltakere å orientere seg i tjenesteapparatet.

HVORDAN HAR VI JOBBET?

Rapporten belyser pilotprosjektene fra ulike perspektiver:

- en historisk kontekst av handlingsplaner, begrepsutvikling og faglige og politiske diskusjoner.
- de politiske og institusjonelle rammene for ordningen
- arbeidet i ungdomsskolen sett fra rådgiverne selv, deres ledere, kollegaer og elever
- arbeidet i voksenopplæringscentrene og betydningen av integrerings- og opplæringslovverket

colorbox.com

MANGFOLDSRÅDGIVERE I UNGDOMSSKOLEN

I ungdomsskolene går mye av mangfoldsrådgivernes arbeidstid med til bredt relasjonsarbeid blant elevene. Mangfoldsrådgiverne har mange samtaler med barn og unge, men disse samtalenes er i hovedsak veiledningssamtaler om generell ungdomsproblematikk. Et klart funn er at omfanget av situasjoner der mangfoldsrådgivere kommer i berøring med tvangsekteskap og kjønnslemlestelse, er svært lite. Dette er i tråd med forventningene ut fra eksisterende kunnskap.

En type situasjon som ansatte ved skolene har erfaring med og som henger sammen med mangfoldsrådgivernes mandat, dreier seg om bekymring for ufrivillig utenlandsopphold. Det fremgår av intervjuene med ledere og andre ansatte at når det gjelder disse sakene, er det ofte skolen selv som avdekker dem, og de ville ha blitt håndtert av skolen selv hvis de ikke hadde hatt en mangfoldsrådgiver på skolen.

Videre er det uklart hvilke situasjoner som faller inn under begrepet negativ sosial kontroll. Mangfoldsrådgiverne bruker begrepet hovedsakelig om foreldrerestriksjoner som blir oppfattet som «for strenge». Hvor grensen går mellom (akseptabel) streng kontroll fra foreldres side og det som er for streng kontroll, kan likevel være vanskelig å trekke. Grenseoppgangen mellom negativ sosial kontroll elever imellom og andre former for mobbing, ekskludering og gruppepress fremstår også som uklar. Bekymring for religiøst konservative elevers kontroll av andres religionsutøvelse var et tema ved flere av ungdomsskolene. Et viktig spørsmål for videre faglig utviklingsarbeid er hvordan mangfoldsrådgivere skal forholde seg til arbeidet med disse tematikkene, og om det her er nødvendig med et felles grunnsyn og en mer felles praksis.

MANGFOLDSRÅDGIVERE PÅ VOKSENOPPLÆRINGSSENTRENE

I voksenopplæringssettene går en stor del av mangfoldsrådgivernes tid med til å hjelpe deltakere med et bredt spekter av problemer, ofte knyttet til deres status som (relativt) nyankomne i Norge. Noen av disse problemene er klart innenfor ordningens mandat, for eksempel i situasjoner der en person som har inngått ekteskap mer eller mindre under tvang, har kommet til Norge som familiegjennforent og deretter har problemer med å komme seg ut av et voldelig forhold. Vår vurdering av pilotprosjektet på voksenopplæringssettene er dermed at det bidrar til å nå målet om å gi hjelp til utsatte som har problemer med å få tilgang til hjelp på andre arenaer, men også her er hjelpen på et mye bredere område enn det mandatet skisserer. De to, og etter hvert tre, spesifikke voksenopplæringssettene i pilotprosjektet, fremstår også som riktige arenaer i den forstand at de har deltakere i målgruppen, men både voksenopplæringssettene og IMDi kunne tilrettelagt bedre for mangfoldsrådgivernes arbeid innenfor en helt ny institusjonell ramme.

TYDELIGERE MANDAT OG MER FAGUTVIKLING

Vår vurdering er at mandat og mål for ordningen bør endres slik at det blir bedre tilpasset de ulike målgruppens livsfase og behov og institusjonens problemforståelser og organisering. Bredt og sosialt forebyggingsarbeid bør formuleres som kjernemandatet for ordningen på ungdomsskole. Det er behov for fagutvikling på forebyggingsfeltet og klarere føringer for mangfoldsrådgivernes rolle i dette arbeidet. Vi finner at forebyggende arbeid som involverer foreldre, fremstår som særlig fruktbart. Gjennom å bygge tilhørighet og tillit til lokalmiljø og skolen, kan foreldres behov for å kontrollere barn reduseres.

Mandatet for ordningen i voksenopplæringen må reflektere både mangelen på sosialfaglig rådgivning i disse institusjonene, de sammensatte problemene mange deltakere kan oppleve, og behovene de kan ha for å identifisere og komme i kontakt med relevante hjelpetjenester. I voksenopplæringen kommer mangfoldsrådgiverne i kontakt med voksne som er eller skal bli foreldre. Mandatet bør reflektere det potensiale for forebygging som ligger i dette.

HVORDAN PRESENTERES ORDNINGEN UTAD?

I arbeidet med evalueringen ble spørsmålet om forholdet mellom presentasjonen av ordningen utad og mangfoldsrådgivernes arbeid i praksis en problemstilling. Mangfoldsrådgiverne i ungdomsskolen fungerer i praksis som en sosialfaglig ansatt med et bredt arbeidsområde, mens de i voksenopplæringen utfører veiledningsarbeid med sikte på å hjelpe deltakere å orientere seg i tjenesteapparatet. Dette arbeidet reflekteres i liten grad i media og i IMDis rapporter til offentligheten. Her blir ordningen i all hovedsak presentert gjennom tallrapportering av saker knyttet til mandatet mangfoldsrådgivere har vært involvert i, som evalueringen har vist utgjør en relativt liten del av mangfoldsrådgivernes totale arbeid. I rapporteringene er det også uklart hva som utgjør en «sak», og hva mangfoldsrådgivernes bidrag har vært.

Det at det er liten grad av samsvar mellom praksis og presentasjon av ordningen, må ses i lys av det vi kaller en midlertidighetslogikk. Det skapes et behov for å kontinuerlig dokumentere at det er bruk for ordningen gjennom avdekking av saker, fordi man ellers kan risikere at ordningen blir avvirket. Det er ikke overraskende at en slik tenkning preger et pilotprosjekt. Vår vurdering er imidlertid at denne logikken preger ordningen som helhet, og at dette får uheldig utslag. Når en ordning er preget av en slik midlertidighetslogikk, kan det være vanskelig å føre konstruktive og kritiske diskusjoner om arbeidsmetoder og faglig grunnlag, både internt og eksternt.

ANBEFALINGER

Vi anbefaler en betinget videreføring av mangfoldsrådgiverordningen på ungdomsskoler og voksenopplæringscentre.

Vi ser ikke et behov for utplassering av mangfoldsrådgivere på alle ungdomsskoler og voksenopplæringscentre, men at det kan være et behov ved særskilte skoler og sentre

OVERDRNEDE ANBEFALINGER

1. Utplassering bør gjøres i samarbeid med den enkelte skole/senter/kommune basert på en grundig vurdering av skolens/senterets egnethet og motivasjon samt eksisterende sosialfaglige ressurser og målgruppens behov. Ved utplassering bør det vurderes om stillingen skal dekke en eller flere skoler/sentre.
2. Mandatet bør tilpasses og metodikk utvikles til institusjonene den virker innenfor, og den målgruppen mangfoldsrådgivere møter der.
3. Saksregistrering og tallrapportering bør endres for å få større grad av samsvar mellom hvordan ordningen presenteres, og arbeidet mangfoldsrådgivere utfører i praksis.
4. Både personaloppfølging og fagutvikling innenfor ordningen bør styrkes, og det bør vurderes om det skal være ulike ansvarsområder.

ANBEFALINGER FOR UNGDOMSSKOLEN

1. Bredt og sosialt forebyggingsarbeid bør formuleres som «kjernemandatet» for mangfoldsrådgivere på ungdomsskolen.
2. Det er behov for veivalg mellom ungdomsrettet og foreldrerettet forebyggingsarbeid. Disse retningene krever ulike metoder og kompetanse. Vi ser det største potensialet i foreldrerettet forebyggingsarbeid.

ANBEFALINGER FOR VOKSENOPPLÆRINGSSENTRE

1. Mandatet bør utvikles i tråd med nåværende praksis som veiviser til hjelpeapparatet samt forebyggende arbeid gjennom kunnskap om foreldrerollen og barn og voksnes rettigheter i Norge.
2. Det bør stilles krav til tydelig plassering i organisasjonsstruktur og presiseres lokalt ansvar for personaloppfølging som supplement til IMDis ansvar.
3. Kommunal forankring bør styrkes, og det bør vurderes en kobling til forslag i opptrappingsplanen mot vold og overgrep der UDI skal informere kommuner om nye familiegjenforente.

Kort oppsummert 1/24

Oppdragsgivere:

Integrerings- og mangfoldsdirektoratet

Forskere:

Monica Five Aarset (prosjektleder),
Ingrid Smette og Stine Bruland

ISSN: 2535-6976 (Online)

Referanser

Aarset, M. F., Smette, I. & Bruland, S. (2024). [Mangfoldsrådgivere i ungdomsskoler og voksenopplæringscentre. Fungerer det etter hensikten?](#) (NOVA-rapport 8/24). NOVA, OsloMet.

Refererer til denne oppsummeringen:

Aarset, M.F., Smette, I. & Bruland, S. (2024). Kort oppsummert: Mangfoldsrådgivere i ungdomsskoler og voksenopplæringscentre. Nr.1/24. NOVA, OsloMet.